

ΘΕΜΑΤΙΚΗ: ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Σουζάννα-Μαρία Νικολάου
Επίκ. Καθηγήτρια
Παιδαγωγικού Τμήματος Δ. Ε.
Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Περίληψη

Η Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα μέσω της τυπικής ή άτυπης και βιωματικής μάθησης είναι αναπόσπαστο μέρος του δικαιώματος του ανθρώπου στην Εκπαίδευση. Περιλαμβάνει εκπαιδευτικά προγράμματα που προωθούν τις αρχές της Οικουμενικής Διακήρυξης με απώτερο στόχο την προετοιμασία του παιδιού για μια υπεύθυνη ζωή σε μια ελεύθερη, δημοκρατική χωρίς διακρίσεις κοινωνία εμποτισμένη με την κουλτούρα των ανθρώπινων αξιών. Η μάθηση του σεβασμού των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων από τους μαθητές, ιδιαίτερα στις μέρες μας που παρατηρείται έντονο ενδιαφέρον κυρίως όσον αφορά στην παραβίασή τους, μπορεί στο σχολείο να επιτευχθεί μέσω συνεργατικών δράσεων που συμβάλλουν στην παρατήρηση, αναγνώριση και εκμάθηση των δικαιωμάτων τους και των υποχρεώσεων που τους δεσμεύουν. Με αφορμή ένα γεγονός της κοινωνικής ζωής (όπως είναι το δικαίωμα των παιδιών των προσφύγων στην εκπαίδευση) ο εκπαιδευτικός καθοδηγεί τα παιδιά στην κατανόηση της αναγκαιότητας του σεβασμού των Δικαιωμάτων και την ανάληψη δράσης. Με βιωματικές δράσεις, όπως στο παράδειγμα που παραθέτουμε, ο εκπαιδευτικός παρωθεί τα παιδιά να κατανοήσουν ότι μαζί με τα δικαιώματά τους αναλαμβάνουν παράλληλα και ευθύνη απέναντι στον εαυτό τους και στους άλλους.

Λέξεις κλειδιά: Ανθρώπινα Δικαιώματα, Εκπαίδευση, Βιωματική Μάθηση

ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Εισαγωγή

Τα ανθρώπινα δικαιώματα βασίζονται στην αρχή του σεβασμού της ύπαρξης και της προσωπικότητας του ατόμου. Για να καταλήξει η Επιτροπή του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου (ECOSOC) στην προπαρασκευή και πρόταση του εγγράφου της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (30 άρθρα, Μάγκνα Κάρτα) που υιοθετήθηκε από τον ΟΗΕ στις 10 Δεκεμβρίου 1948 προηγήθηκαν πολλές φρικαλεότητες εις βάρος της ανθρωπότητας· προοδευτικά μέσα από μια πορεία 2.500 χρόνων και αναγνωρίζοντας σταδιακά διάφορα δικαιώματα ανάλογα με την καταπάτηση που παρατηρούνταν, οδηγήθηκε η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στην ιστορική αυτή ενέργεια του 1948. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αποτελεί «το κοινό ιδανικό στο οποίο πρέπει να στοχεύουν όλοι οι λαοί και όλα τα έθνη, έτσι ώστε κάθε άτομο και κάθε όργανο της κοινωνίας, με τη Διακήρυξη αυτή διαρκώς στη σκέψη, να καταβάλλει μέσα από τη διδασκαλία και την παιδεία, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, κάθε προσπάθεια για να αναπτυχθεί ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών αυτών, και να εξασφαλιστεί προοδευτικά, η παγκόσμια και αποτελεσματική εφαρμογή τους, τόσο ανάμεσα στους λαούς των ίδιων των κρατών μελών όσο και ανάμεσα στους πληθυσμούς χωρών που βρίσκονται στη δικαιοδοσία τους». Τα κράτη μέλη του ΟΗΕ οφείλουν να διαδώσουν, να διαβάσουν και να ερμηνεύσουν σε όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας τους το κείμενο της διακήρυξης (United of Human Rights, 2015).

Παρόλο που ο όρος «ανθρώπινα δικαιώματα» είναι οικείος τουλάχιστον για όλα τους ανθρώπους των αναπτυγμένων χωρών, η θεμελιώδη σημασία τους για την πρόοδο και την εξέλιξη της ανθρωπότητας ωστόσο δεν φαίνεται να είναι κατανοητή, γεγονός που επιβεβαιώνεται καθημερινά σε διάφορα σημεία του πλανήτη, όπου ομάδες πληθυσμού υφίστανται καταπάτηση των βασικών τους δικαιωμάτων (δικαίωμα στην ελευθερία, στην ασφάλεια, στην εκπαίδευση, στη διατροφή κ.ά). Αυτός και μόνο ο λόγος καθιστά αναγκαία την εκπαίδευση επί των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. «Μόνον όταν οι άνθρωποι γνωρίζουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες τους μπορούν να απαιτούν την τήρησή τους τόσο για τους ίδιους όσο και για τους άλλους» (United Human Rights, 2012).

Από τους Οργανισμούς που επιδίδονται στη διάδοση της γνώσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και συμπράττουν και συνεργάζονται με διάφορους φορείς για την εκπαίδευση και τη δραστηριοποίηση των ανθρώπων στα ανθρώπινα δικαιώματα και την προώθηση της Οικουμενικής Διακήρυξης επισημαίνουμε:

α. Οργανισμός *Ενωμένοι για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα* με έδρα το Λος Αντζελες (με διανομή οπτικοκουστικού και έντυπου υλικού και εκπαιδευτικών και διδακτικών υλικών) (gr.humanright.com)

β. *Διεθνής Αμνηστία*: (με έρευνες και δράσεις κατά των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων) (www.amnesty.org)

γ. *Ταμείο Υπεράσπισης Παιδιών (CDF)*: (με πολιτικές και προγράμματα διασφάλισης των δικαιωμάτων του παιδιού) (www.childrensdefense.org)

δ. *Κέντρο Δράσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα*: (με στρατηγικές και με τη χρήση των τεχνών και των τεχνολογιών δραστηριοποιείται κατά της παράβασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων) (www.humanrightsactioncenter.org)

ε. *Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων* (με έρευνες και καταλογοισμό ευθυνών για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων) (www.hrw.org).

Πέραν των παραπάνω δραστηριοποιείται για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ένας αριθμός διακυβερνητικών και κυβερνητικών οργανισμών όπως α) Το Γραφείο του Υπατού Αρμοστή του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (www.ohchr.org) β) Το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, γ) ο Εκπαιδευτικός Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO) (www.unesco.org) γ) το Γραφείο Δημοκρατίας, Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Εργασίας του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ (www.state.gov) δ) το Γραφείο για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (OSCE) (www.osce.org / [ODIHR](http://www.odhr.org)) και διάφορες Επιτροπές Ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως, α) Η Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στο Συμβούλιο της Ευρώπης (www.coe.int)¹ β) Ευρωπαϊκό Γραφείο Καταγγελιών (www.ombudsman.europa.eu) γ) Ευρωπαϊκή Επιτροπή Απασχόλησης, Κοινωνικών Θεμάτων και Ίσων Ευκαιριών ([www.ec.europa.eu /social](http://www.ec.europa.eu/social)) δ) Αφρικανική Επιτροπή για τα Ανθρώπινα και Πολιτικά Δικαιώματα (www.achpr.org) ε) Η Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στο Συμβούλιο της Ευρώπης (www.coe.int) κ.ά.

Η Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα έχει σκοπό να κάνει σαφές ότι αποτελεί κοινή ευθύνη να καταστούν τα ανθρώπινα δικαιώματα πραγματικότητα σε κάθε κοινωνία. «Υπό αυτήν την έννοια συμβάλλει στη μακροπρόθεσμη πρόληψη των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των βίαιων συγκρούσεων, στην προώθηση της ισότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης και στην ενίσχυση της συμμετοχής των ανθρώπων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων στα πλαίσια ενός δημοκρατικού συστήματος» (United Nations General Assembly 2005: 3).

Όταν ο άνθρωπος από την παιδική ηλικία ήδη μαθαίνει για τα δικαιώματά του, μαθαίνει ταυτόχρονα και το σεβασμό στα δικαιώματα και τις ελευθερίες των άλλων. Η γνώση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν στηρίζεται στην απλή αποστήθιση των άρθρων της Οικουμενικής Διακήρυξης αλλά εμπεδώνεται μέσω της βιωματικής μάθησης και της εμπέδωσής τους στην πράξη. Αυτό επιτυγχάνεται για τους μαθητές στο σχολείο μέσω συνεργατικών δράσεων που συμβάλλουν στην παρατήρηση, αναγνώριση και εκμάθηση των δικαιωμάτων τους και των υποχρεώσεων που τους δεσμεύουν. Κατανοούν, δηλαδή, ότι μαζί με τα δικαιώματά τους αναλαμβάνουν παράλληλα και ευθύνη απέναντι στον εαυτό τους και στους άλλους

¹ Πρβλ. στις εκδόσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης COMPAS: ένα εγχειρίδιο κατάρτισης των νέων στα ανθρώπινα δικαιώματα, και COMPASITO: εγχειρίδιο κατάρτισης των παιδιών στα ανθρώπινα δικαιώματα που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς αλλά και σε όποιον εργάζεται με παιδιά και περιλαμβάνουν εκπαιδευτικά προγράμματα και δράσεις για την ευαισθητοποίηση σε ζητήματα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

(http://wcfcca.ca/pdfs/participant_resources_6/Respecting%20Children's%20in%20Practice.pdf).

Η Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα μέσω της τυπικής ή άτυπης και βιωματικής μάθησης είναι αναπόσπαστο μέρος του δικαιώματος του ανθρώπου στην Εκπαίδευση και μπορεί να περιλαμβάνει εκπαιδευτικά προγράμματα που προωθούν τις αρχές της Οικουμενικής Διακήρυξης με απώτερο στόχο την προετοιμασία του παιδιού για μια υπεύθυνη ζωή σε μια ελεύθερη, δημοκρατική χωρίς διακρίσεις κοινωνία εμποτισμένη με την κουλτούρα των ανθρώπινων αξιών.

Σύμφωνα με τη Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα (United Nations Declaration on Human Rights Education and Training, 16 February 2012, A/RES/66/137) σήμερα αποδεχόμαστε τρεις διαστάσεις της εκπαίδευσης στα ανθρώπινα δικαιώματα:

*«α. την εκπαίδευση **πάνω** στα ανθρώπινα δικαιώματα, δηλαδή τη μετάδοση γνώσης και κατανόησης για τους κανόνες και τις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τις αξίες που τα στηρίζουν και τους μηχανισμούς που τα προστατεύουν, β. την εκπαίδευση **μέσα** από τα ανθρώπινα δικαιώματα, που σημαίνει την μάθηση και τη διδασκαλία μέσα σε ένα πλαίσιο και με μεθόδους και τρόπους που σέβονται τα δικαιώματα τόσο των εκπαιδευτών όσο και των εκπαιδευομένων, γ. την εκπαίδευση **για** τα ανθρώπινα δικαιώματα, δηλαδή αυτή που στοχεύει στην ενδυνάμωση των ανθρώπων ώστε να απολαμβάνουν και να ασκούν τα δικαιώματά τους αλλά και να σέβονται και να υπερασπίζονται τα δικαιώματα των άλλων» (Ύπατη Αρμοστέα του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), Νοέμβριος 2014, σ. 17-18)*

Στοχεύοντας στη διάσταση της **Εκπαίδευσης Για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα** προτείνεται η παρακάτω βιωματική δράση στο πλαίσιο διαθεματικής προσέγγισης των Κοινωνικών Επιστημών στο δημοτικό σχολείο με θεματική αντλούμενη από πραγματικές καταστάσεις που βιώνουν τα παιδιά στη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα.

2. ΒΙΩΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ²

Τα ανθρώπινα δικαιώματα στο σχολείο μου

Υλικά για τη δράση μας: Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο, τετράδιο και μολύβι, το εγχειρίδιο η *Ιστορία των ανθρωπίνων Δικαιωμάτων* από το εκπαιδευτικό πακέτο «Ζωντανεύοντας τα Ανθρώπινα Δικαιώματα» του Οργανισμού United of Human Rights (διαθέσιμο και στο Διαδίκτυο στην ιστοσελίδα του Οργανισμού)

Σχετικά με τη δράση μας

Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει εργαστεί με τα παιδιά πάνω στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (μια σύντομη ιστορία) και τα άρθρα της, πάνω στους Διεθνείς νόμους περί των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, και τους Διεθνείς Οργανισμούς (ΜΚΟ και Κυβερνητικούς) και τους ανθρωπιστές που με τις φωνές τους και το έργο τους βελτίωσαν τα πράγματα υπερασπιστήκαν τα ανθρώπινα δικαιώματα και καθένας από αυτούς με τη δική του συμβολή άλλαξε τον κόσμο (Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, Μαχάτμα Γκάντι, Τόμας Τζέφερσον, Νέλσον Μαντέλα) [Εγχειρίδιο «Η ιστορία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (<http://www.anthropinadikaiomata.gr>)]

Στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός αναφέρεται στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού εμμένοντας στο Άρθρο 28. σχετικά με το δικαίωμα κάθε παιδιού στην εκπαίδευση (πρόσθετο υλικό μπορεί να χρησιμοποιηθεί από την ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Παιδιού Εφαρμογή Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, <http://www.0-18.gr/gia-megaloyis/efarmogi-symbasis-gia-ta-dikaiomata-toy-paidioy>)

Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού Νόμος 2101/1992 Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (54 Άρθρα)

Άρθρο 1

Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, θεωρείται παιδί κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία.

Άρθρο 2

² Δεν υπολογίζεται ο χρόνος της βιοματικής δράσης επειδή η εφαρμογή του σχεδίου εξαρτάται από τις επιλογές του εκπαιδευτικού ανάλογα με τις δυνατότητες της τάξης και τις προϋποθέσεις που απαιτούνται

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα, που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διάκρισης ή κύρωσης, βασισμένης στη νομική κατάσταση, στις δραστηριότητες, στις εκφρασμένες απόψεις ή στις πεποιθήσεις των γονέων του, των νόμιμων εκπροσώπων του ή των μελών της οικογένειάς του.

[...]

Άρθρο 28

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση και, ιδιαίτερα, για να επιτευχθεί η άσκηση του δικαιώματος αυτού προοδευτικά και στη βάση της ισότητας των ευκαιριών:

α. Καθιστούν τη στοιχειώδη εκπαίδευση υποχρεωτική και δωρεάν για όλους.

β. Ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διαφόρων μορφών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τόσο γενικής όσο και επαγγελματικής, τις καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί, και παίρνουν κατάλληλα μέτρα, όπως η θέσπιση της δωρεάν εκπαίδευσης και της προσφοράς χρηματικής βοήθειας σε περίπτωση ανάγκης.

γ. Εξασφαλίζουν σε όλους την πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία με όλα τα κατάλληλα μέσα, σε συνάρτηση με τις ικανότητες του καθενός.

δ. Καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί τη σχολική και την επαγγελματική ενημέρωση και τον προσανατολισμό.

ε. Παίρνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την τακτική σχολική φοίτηση και τη μείωση του ποσοστού εγκατάλειψης των σχολικών σπουδών.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή της σχολικής πειθαρχίας με τρόπο που να ταιριάζει στην αξιοπρέπεια του παιδιού ως ανθρώπινου όντος, και σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προάγουν και ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία στον τομέα της παιδείας, με σκοπό να συμβάλλουν κυρίως στην εξάλειψη της άγνοιας και του αναλφαβητισμού στον κόσμο και να διευκολύνουν την πρόσβαση στις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και στις σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους. Για το σκοπό αυτόν, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Στο εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να συμπεριληφθεί και οπτικοακουστικό υλικό από το διαδίκτυο, όπως - Βίντεο UNICEF για τα Δικαιώματα των Παιδιών (κινούμενα σχέδια) DVD "Cartoons for Children's Rights" διάρκειας 16' (το αναζητάμε από την Unicef).

Οι μαθητές εν συνεχεία καταγράφουν τα βασικά δικαιώματα του παιδιού στηριζόμενοι στις τέσσερις κατηγορίες στις οποίες ομαδοποιείται η Σύμβαση (υλικό: <https://www.unicef.gr>)

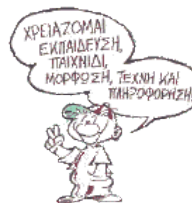
Δικαιώματα Προστασίας: προστασία από κακοποίηση, αμέλεια, εκμετάλλευση ειδική φροντίδα για τα προσφυγόπουλα, εργασία, σεξουαλική εκμετάλλευση

Δικαιώματα Συμμετοχής: ελευθερία λόγου και συμμετοχής σε οργανώσεις και ειρηνικές συναθροίσεις

Δικαιώματα επιβίωσης: στέγη, τροφή, πρόσβαση στις ιατρικές υπηρεσίες

Δικαιώματα Ανάπτυξης – Εξέλιξης: εκπαίδευση, παιχνίδι, αναψυχή, ελευθερία σκέψης, συνείδησης, θρησκείας

Μελέτη περίπτωσης, αφόρμηση για συζήτηση (ενδεικτικό υλικό, μπορεί να χρησιμοποιηθούν διάφορα κείμενα από τον ημερήσιο Τύπο και να σχολιαστούν)

«Δε συναινεί με τη χρήση του σχολείου για την εκπαίδευση παιδιών προσφύγων και μεταναστών, ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του 2ου Δημοτικού Σχολείου Φιλιππιάδας, ο οποίος αρνείται την παραχώρηση του σχολείου ακόμη και κατά τις απογευματινές ώρες.

Με υπόμνημα [...], παραθέτει μία σειρά από λόγους, «ιατρικούς, εκπαιδευτικούς, θρησκευτικούς και πολιτιστικούς» για τους οποίους αρνείται την παραχώρηση του σχολείου στα παιδιά των «παράτυπων μεταναστών», όπως αναφέρει». (αρχείο ΕΡΤ: <http://www.ert.gr/filippiada-antidraasis-apo-syllogo-goneon-gia-tin-ekpedefsi-pedion-prosfygon/> 23/09/2016)

Κείμενο 1.

Οι σημαντικές προτεραιότητες για τα παιδιά πρόσφυγες Σημείωμα Προέδρου

«Παιδιά σε κίνδυνο», σιωπηλά θύματα των κοινωνικών ανισοτήτων και αδικιών της παρατεταμένης λιτότητας, αλλά, και της χωρίς προηγούμενο προσφυγικής/ανθρωπιστικής κρίσης.

Παιδιά της οικονομικής κρίσης και παιδιά του πολέμου...

Καθώς η σύρραξη στην Συρία συμπλήρωσε, στις 15 Μαρτίου, 5 χρόνια πρωτοφανούς αγριότητας με εκατόμβες νεκρών και, χωρίς προηγούμενο, καταστροφές, η προσφυγική/μεταναστευτική κρίση διογκώνεται, με μεγάλη γεωμετρικής προόδου.

8,4 εκατομμύρια παιδιά (80% του παιδικού πληθυσμού της Συρίας) πλήττονται από τον πόλεμο, είτε στο εσωτερικό της χώρας, είτε πρόσφυγες σε γειτονικές χώρες.

Κάποια από αυτά, ασυνόδετα και εκτεθειμένα σε κάθε είδους εκμετάλλευση.

5 χρόνια, ακριβώς, μετά την έναρξη του πολέμου στην Συρία, περίπου 3,7 εκατομμύρια παιδιά έχουν γεννηθεί, με τις ζωές τους να καθορίζονται από τη βία, τον φόβο και τον εκτοπισμό!

Το 41% των ατόμων που φθάνουν ή εγκλωβίζονται στην Ελλάδα είναι παιδιά.

Θα ήταν χρήσιμο να επισημάνουμε ότι:

- Η προστασία των παιδιών πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα - όπως αναγνωρίζεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση ήδη από το Φεβρουάριο.
- Πρέπει και μπορεί να αποτραπεί μια ανθρωπιστική κρίση στην Ελλάδα - μεταξύ άλλων διασφαλίζοντας στα παιδιά την πρόσβαση σε κρίσιμες υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της παιδικής προστασίας.
- Το κλείσιμο των συνόρων χωρίς την παροχή κάποιων εναλλακτικών ασφαλών και νόμιμων διαδρομών είναι απαράδεκτο - καθώς εκθέτει τα παιδιά σε κίνδυνο.
- Για να αποφύγουμε την περαιτέρω έκθεση των παιδιών σε επικίνδυνα ταξίδια διακινδυνεύοντας την ζωή τους, θα πρέπει να επιταχυνθεί η επανεγκατάσταση των προσφύγων ενώ η μετεγκατάσταση από την Ελλάδα πρέπει να αρχίσει να έχει αποτελέσματα με προτεραιότητα στα ασυνόδετα/χωρισμένα από τις οικογένειές τους παιδιά και στις οικογένειες, και μέσω κάθε άλλης διαθέσιμης οδού (συμπεριλαμβανομένης της οικογενειακής επανένωσης) που πρέπει να χρησιμοποιηθεί και να εφαρμόζεται σε ευρεία κλίμακα (αντί να ελαττώνεται).
- Οποιαδήποτε επιστροφή που περιλαμβάνει παιδιά (συμπεριλαμβανομένων των παιδιών σε οικογένειες) πρέπει να βασίζεται σε ιδιαίτερη κατά περίπτωση εκτίμηση του βέλτιστου συμφέροντος του κάθε παιδιού και το σεβασμό της διεθνούς και Ευρωπαϊκής νομοθεσίας και αρχών (αρχή της μη επαναπροώθησης, δικαίωμα σε άσκηση έφεσης, παροχή εστιασμένων στα παιδιά υπηρεσιών και υποδοχής, το δικαίωμα να ακούγεται η φωνή τους κ.λπ.).

[...]

Σοφία Τζιτζίκου

Αντιπρόεδρος της Ελληνικής Εθνικής Επιτροπής UNICEF (<https://www.unicef.gr>, 23/9/2016)

Κείμενο 2.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ), ο θεσμικός επιστημονικός φορέας του Υπουργείου για θέματα πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, είναι αρμόδιο για:

- Τα διαγνωστικά 'τέστ' με τα οποία τα παιδιά θα εισαχθούν σε τάξεις υποδοχής ανάλογα με α) την ηλικία τους, β) τις πρότερες γνώσεις τους (αν παρακολούθησαν ή όχι σχολείο στη χώρα τους και για πόσο διάστημα), γ) τη γνώση της ελληνικής που ενδεχομένως έχουν, δ) άλλες ιδιαιτερότητες.
- Την κατάρτιση το ωρολογίου προγράμματος και του προγράμματος σπουδών.
- Την κάρτα μαθητή/μαθήτριας που θα τον/την συνοδεύει σε περίπτωση μετακίνησης.
- Διαμόρφωση/ επιλογή των σχολικών εγχειριδίων.
- το συντονισμό της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών που θα υπηρετήσουν είτε στις ΤΥ ή στις ΔΥΕΠ.

Στην πρώτη φάση υλοποίησης του προγράμματος θα δοθεί έμφαση στις βαθμίδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης – από το νηπιαγωγείο μέχρι και το γυμνάσιο.

Ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός του Υπουργείου διαφοροποιείται ανάλογα με την ηλικία των παιδιών:

- για τις ηλικίες 4 έως 7 θα ιδρυθούν παραρτήματα νηπιαγωγείων εντός των κέντρων φιλοξενίας,
- τα παιδιά ηλικίας 7 έως 15 ετών θα ενταχθούν σε τάξεις υποδοχής των γειτονικών δημόσιων σχολείων προκειμένου να μάθουν να μιλούν τα ελληνικά,
- όσον αφορά στα ασυνόδευτα παιδιά ηλικίας 14-18, το ΚΑΝΕΠ της ΓΣΕΕ μαζί με την Διεύθυνση Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και άλλους φορείς θα εκπονήσουν το σχέδιο ένταξής τους, εφ' όσον αυτά το θέλουν, στην τεχνική εκπαίδευση.

Τα μαθήματα στις ΔΥΕΠ που βρίσκονται κοντά στα κέντρα φιλοξενίας θα γίνονται καθημερινά απογευματινές ώρες (14.00 με 18.00), και για τη σχολική χρονιά 2016-2017,θα αφορούν εντατική εκμάθηση ελληνικής και αγγλικής γλώσσας, μαθηματικών και ηλεκτρονικών υπολογιστών (<http://www.minedu.gov.gr/eidiseis/23197-06-09-16-synergasia-yppeth-mko-gia-tin-ekpaidefsi-ton-paidion-ton-prosfygon>, 23/09/2016)

Κείμενο 3.

Το πρόβλημα: οριοθέτηση μέσα από ερωτήσεις και διάλογο

Ο διάλογος αρχίζει με προβληματισμό γύρω από το προβαλλόμενο θέμα και με ερωτήσεις που συνδέονται με τα δικαιώματα του παιδιού και ιδιαίτερα με το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Τέτοια ερωτήματα ενδεικτικά μπορεί να αναφέρονται στο κατά πόσο τα παιδιά μπορούν να εκπαιδευτούν ισότιμα σε όλες στις χώρες, αν υπάρχουν παιδιά που δεν παρακολουθούν συστηματικά την εκπαίδευση και για ποιους λόγους, αν υπάρχουν ανισότητες ή αντιθέσεις (εγγράμματοι, αλλόφωνοι μαθητές) και πώς μπορεί να βοηθήσει το σχολείο, αν είμαστε όλοι ίσοι στο σχολείο (συζήτηση για τον Άλλο πολιτισμό, την Άλλη θρησκεία, τις ιδιαιτερότητες, την ενδυμασία, τη δυνατότητα στέγασης και άρα διαβάσματος κλπ.), αν παρέχεται σε όλα τα παιδιά πράγματι δωρεάν και υποχρεωτική εκπαίδευση, αν η Διαφορετικότητα είναι λόγος αποκλεισμού από την εκπαίδευση, αν η χώρα μας που έχει υπογράψει τη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού προστατεύει τα Δικαιώματα του Παιδιού και ποιες προσπάθειες κάνει ή τι δαπανά για την εκπαίδευση. Ο κύριος στόχος εστιάζεται

στον προβληματισμό και την ευαισθητοποίηση των παιδιών με τις αρχές της ενεργητικής, ανακαλυπτικής και συνεργατικής μάθησης.

Οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες για να αξιολογήσουν την απόδοση του σχολείου τους στην κλίμακα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (The European Convention on Human Rights: Starting points for Teachers, Council of Europe, 2007, προσαρμογή δραστηριότητας)

Η διαδικασία της εργασίας

Οι μαθητές αφού διαμορφώσουν τον κατάλογο με τα ανθρώπινα δικαιώματα λαμβάνουν τον λόγο ανά ομάδα ενώπιον του ακροατηρίου μετά τη διερεύνηση των σχετικών θεμάτων και τους προβληματισμούς που ανέκυψαν. Δεν επιτρέπουμε την αξιολόγηση των ιδεών που εκφράζονται.

Κάθε ομάδα πρέπει να εστιάσει σε θέματα όπως:

- ποιοι έχουν το πρόβλημα σχετικά με την εκπαίδευση των παιδιών των προσφύγων και ποια είναι η στάση τους
- ποια είναι τα συναισθήματά τους απέναντι σε αυτόν τον αποκλεισμό
- ποια δικαιώματα των παιδιών καταστρατηγούνται
- για ποιους λόγους θεωρούν ότι παραβιάζονται τα συγκεκριμένα δικαιώματα
- ποιες λύσεις προτείνουν και ποιοι θα πρέπει να δράσουν
- ποια θα είναι η πιθανή εξέλιξη για τα παιδιά που τους παραβιάζουν το δικαίωμα στην εκπαίδευση

Συνεδριάσεις συλλογισμού

Οι μαθητές μετά τη συζήτηση προβαίνουν σε μια αξιολόγηση και αποτίμηση της κατάστασης του δικού τους σχολείου, στην επισήμανση ομοιοτήτων ή διαφορών και εργάζονται μαζί για την κατάστρωση ενός πιθανού σχεδίου δράσης από τους ίδιους.

Σημαντικός κρίνεται ο ρόλος του εκπαιδευτικού, οποίος ως καθοδηγητής θα συμβάλλει, μέσω της βιωματικής και συνεργατικής μάθησης, στην ενσυναίσθηση (βασιζόμενος στην προϋπάρχουσα γνώση και εμπειρία των μαθητών), στην προσέγγιση εννοιών, όπως ισότητα, αλληλεγγύη, δικαιοσύνη, κοινωνική συνοχή κ.ά.) και στην ευαισθητοποίηση και τον προβληματισμό των μαθητών σχετικά με τις αξίες του κοινωνικού τους πεδίου δράσης (πραγματικά γεγονότα σε πραγματικές συνθήκες) και σχετικά με τη δική τους στάση ως ενεργοί πολίτες.

Επιδιωκόμενοι στόχοι της δράσης (καλλιέργεια κριτικής δημιουργικής σκέψης, προβληματισμού, ορθολογικής αντιμετώπισης, διαχείρισης συναισθημάτων, δεξιοτήτων σχετικές με την άντληση πληροφοριών, χρήση ΤΠΕ κ.ά)

Α. να προβληματιστούν σχετικά με την παραβίαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού σε πραγματικές καταστάσεις

Β. να διερευνήσουν τους λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι οδηγούνται στην παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Γ. να διερευνήσουν την κατάσταση του σχολείου τους σε σχέση με το σεβασμό των δικαιωμάτων του παιδιού και ειδικά αυτού της εκπαίδευσης και να επισημάνουν τι χρειάζεται να αλλάξει για να βελτιωθούν καταστάσεις προβληματικές

Δ. να προβληματιστούν ως προς την προσωπική τους στάση απέναντι στην τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να διαπιστώσουν τις ευθύνες τους

Ε. να επισημάνουν τρόπους με τους οποίους μπορεί να προασπίζεται το δικαίωμα κάθε παιδιού στην εκπαίδευση

ΣΤ. να ενημερωθούν για τη στάση της Πολιτείας απέναντι στα δικαιώματα των παιδιών και ιδιαίτερα απέναντι στο δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση

Ζ. να καταγράψουν ένα Σχέδιο Δράσης για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Παιδιού με το οποίο έμπρακτα βελτιώνεται το προφίλ του σχολείου (**ανάληψη δράσης** που οδηγεί στην επισημάνση των ενεργειών που μπορεί να κάνει το άτομο για να προωθήσει τα ανθρώπινα δικαιώματα αλλά και των τρόπων κινητοποίησης και άλλων ανθρώπων για να τα υποστηρίξουν)³.

Ο σκοπός της *Εκπαίδευσης Για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα* εστιάζεται στην εισαγωγή στην τυπική εκπαίδευση και την ενσωμάτωση διεθνών πρακτικών σχετικά με την αναγνώριση και τήρησή τους στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Όσο πιο νωρίς κατανοήσουν οι άνθρωποι την κοινή τους ευθύνη απέναντι στο σεβασμό που οφείλουν στα Ανθρώπινα Δικαιώματα πέραν από κάθε είδους διακρίσεις, τόσο περισσότερο διασφαλίζεται η μακροπρόθεσμη πρόληψη των παραβιάσεων και των συγκρούσεων και ως εκ τούτου διασφαλίζεται για όλη την ανθρωπότητα η ειρήνη, η ισότητα, η ανάπτυξη και με τη συμμετοχή όλων ο δημοκρατικός τρόπος διαχείρισης των κοινωνικών ζητημάτων, όπως ανακύπτουν ανά ιστορική περίοδο από τις υφιστάμενες κοινωνικές συνθήκες. Τα παιδιά μαθαίνουν για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ώστε αυτά τούτα να καταστούν λειτουργικά μέσα στην κοινωνία. Συνεπώς δεν αρκεί η κατανόηση του ατομικού δικαιώματος αλλά και η κατανόηση και αποδοχή της υποχρέωσης που προκύπτει από τη διεκδίκηση του απέναντι στο κοινωνικό συγκείμενο, που αποτελεί το πεδίο δράση του ανθρώπου ήτοι στην κοινωνία, στην πολιτεία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

COMPASS (2010), Καινοτόμα Εκπαιδευτικά Εργαλεία για την Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών στα Ανθρώπινα Δικαιώματα, επιμ. Ρ. Branderm, Ε. Keen, Μ.Λ. Lemineur, μτφρ. προσαρμογή ελληνικής έκδοσης ΑΡΣΙΣ – Κοινωνική Οργάνωση

³ Πολλαπλές δράσεις με ανάλογους στόχους που χρησιμοποιήθηκαν και στην παρούσα εργασία πρβλ. Β. Μαλωτιδή (2010), Τα ανθρώπινα δικαιώματα στο σχολείο μου, στο: Η.Αλάμπεη et al., *Εγχειρίδιο δραστηριοτήτων Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη με θέμα τα Ανθρώπινα Δικαιώματα*, Αθήνα

- Υποστήριξης Νέων, υπευθ. έκδ. Ν. Γαβαλάς, Συμβούλιο της Ευρώπης, πρώτη έκδοση 2002
- Compasito (2012), Μικρή πυξίδα. Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για Παιδιά, επιμ. Ν. Flowers, μτφρ. Σ. Αγγελίδης, επιμ. Κ. Παχουλίδης, Ν. Καραγιάννη, Ν. Γεωργιάδη, Ε. Επαμεινώνδα, Κύπρος: IMPRINTA LTD
- Council of Europe: COMPASS, A manual on Human Rights Education with young people (2002) (http://eycb.coe.int/Compass/en/chapter_0/impressum.html)
- Council of Europe: COMPASITO -Manual on Human Rights Education for children (2008) (<http://eycb.coe.int/compasito/default.html>)
- Council of Europe: Building a Europe for and with Children (http://coe.int/t/transversalprojects/children/default_en.asp)
- Δραστηριότητες βιωματικής μάθησης στα ανθρώπινα δικαιώματα και στα δικαιώματα των προσφύγων. Συμβίωση: Σχέδιο Δράσης για την προώθηση της ανεκτικότητας και την πρόληψη του ρατσισμού στο σχολείο (2014), επιμ. Σ. Κουτσού, μτφρ. Φ. Ορφανίδου, Ν. Χολέβα, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος
- Ελληνική Επιτροπή της Διεθνούς Αμνηστίας (2007), Πρώτα Βήματα. Εγχειρίδιο για τη βασική εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα, επιμ. Θ. Αστέρη, μτφρ. Α. Γιαννόγκονα Κ. Παπαχρήστος, Α. Συλλιγαρδάκη, Αθήνα: Πατάκη
- Επιτροπή Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (<http://www2.ohchr/english/bodies/crc>)
- Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού (<http://childcom.org.cy>)
- Lenhart, V. (2006), Παιδαγωγική των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, μτφρ. Ε. Γεμενέτζη, εισ. επιμ. Β. Πανταζής, Αθήνα: Gutenberg
- United Human Rights (2012), Ζωντανεύοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα, Οδηγός για τον Εκπαιδευτικό, United Human Rights
- United Nations General Assembly (2005), United Nations Revised draft plan of action for the first phase (2005-2007) of the World Programme for Human Rights Education A/59?525/Rev.1, 2 March